

Povzetek

V monografiji *Prehod v odraslost. Sodobni trendi in raziskave* so predstavljene značilnosti razvojnega obdobja prehoda v odraslost in spoznanja o številnih univerzalnostih in medkulturnih razlikah v življenju mladih v tem obdobju. Vsebuje sedem poglavij: 1) Različni vidiki prehoda v odraslost, 2) Challenges Regarding the Concept of Emerging Adulthood [Izzivi koncepta »prehod v odraslost«], 3) Psihološko osamosvajanje v odnosu do staršev in njegovo merjenje na prehodu v odraslost, 4) Razvoj in pomen temeljnih osebnostnih dimenzij na prehodu v odraslost, 5) Mladi, študij in karierna pričakovanja, 6) Upravljanje z denarjem in življenjsko zadovoljstvo na prehodu v odraslost in 7) Social Media Use and Emerging Adulthood [Uporaba družbenih medijev na prehodu v odraslost].

V prvem poglavju z naslovom *Različni vidiki prehoda v odraslost* Maja Zupančič in Ulrike Sirsch predstavljata različne kriterije odraslosti in več vzorcev doseganja odraslosti v nekaterih evropskih deželah (sredozemskih, srednjeevropskih, severnoevropskih in vzhodnoevropskih). Pri tem avtorici opisujeta raznovrstne pogoje in okoliščine, s katerimi se mladi posamezniki spoprijemajo na razvojni poti v odraslost v evropskih deželah. Tako v prvem delu besedila prikažeta statistične podatke iz izbranih dežel o objektivnih mejnikih prevzemanja odraslih socialnih vlog (produktivnih in reproduktivnih), ki izhajajo s sociološke perspektive. Na podlagi Arnettove teorije prehoda v odraslost kot normativnega, od drugih obdobj ločenega obdobja vseživljenjskega razvoja med 18. in 25. letom starosti, ki ga je avtor kasneje podaljšal do 29. leta, obravnavata tudi izsledke izbranih empirični študij doseganja odraslosti. Arnett je pri opredelitvi novega razvojnega obdobja upošteval subjektivno zaznane kriterije odraslosti in nekatere razlikovalne značilnosti tega obdobja (npr. zaznavanje lastnega razvojnega položaja med mladostništvom in odraslostjo) in ugotovil, da veliko mladih v različnih (postmodernih) družbah pripisuje individualističnim kriterijem največjo pomembnost pri doseganju odraslosti. Tako avtorici v drugem delu poglavja strnjeno prikazujeta rezultate raziskav o samozaznanem razvojnem položaju mladih in o subjektivno pomembnih kriterijih odraslosti v izbranih evropskih deželah.

Avtorica drugega poglavja z naslovom *Izzivi koncepta »prehod v odraslost«*, Ulrike Sirsch, predstavlja kritičen pogled na Arnettovo pojmovanje prehoda v odraslost. Najprej avtorica opiše (novo) stopenjsko teorijo J. J. Arnetta, nato pa na podlagi ugotovitev nekaterih vzdolžnih študij razpravlja o tem, ali je obdobje prehoda v odraslost resnično nov pojav. Opiše razvojne naloge tega življenjskega obdobja in se sprašuje, ali je nova stopenjska teorija upravičena, pri čemer upošteva novejšo nevrobiološke raziskave na področju razvoja možganov mladostnikov. V

nadaljevanju avtorica predstavi pomen socialno-ekonomskih pogojev in različnih izobraževalnih poti, ki verjetno vplivajo na subjektivno zaznavanje tega obdobja. Arnett ugotavlja, da imajo mladi v ZDA na prehodu v odraslost zelo optimističen pogled na to starostno obdobje. Ali to velja tudi za mlade ljudi v evropskih državah? V nekaterih evropskih državah postajajo življenjski pogoji mladih vse slabši. Avtorica skuša odgovoriti na vprašanje, ali evropska družba dopušča ali zavira pot v odraslost. Na omenjena vprašanja in dileme odgovarja tudi s pomočjo izsledkov novejših avstrijskih in slovenskih raziskav ter raziskovalnih spoznanj, nastalih na osnovi bilateralnega sodelovanja med državama. Avtorica zaključuje s tezo, da je pojmovanje prehoda v odraslost kot normativnega obdobja vprašljivo.

V tretjem poglavju *Psihološko osamosvajanje v odnosu do staršev in njegovo merjenje na prehodu v odraslost* se Maja Zupančič in Luka Komidar osredotočata na intrapsihični proces separacije–individualizacije v odnosih mladih z njihovimi starši, kot ga razlagamo z vidika samostojnosti–povezanosti in teorije individualizacije. Avtorja opisujeta in razlagata proces sekundarnega psihološkega osamosvajanja, tj. razvoja samostojnosti ob ohranjanju povezanosti s starši, ki poteka v mladostništvu in, vsaj v postmodernih družbah, tudi na prehodu v odraslost. V povezavi z razvojem osamosvajanja povzemata razlike v razvojnih kontekstih mladostništva in prehoda v odraslost ter razlike v psiholoških virih mladostnikov in mladih na prehodu. V nadaljevanju primerjata sestavine psihološkega osamosvajanja v okviru šestih predlaganih modelov in merske pripomočke, ki so jih avtorji oblikovali z namenom preverjanja svojih modelov ter rabe v praksi. Na podlagi nekaterih slabosti merskih pripomočkov za ocenjevanje psihološkega osamosvajanja strnjeno predstavljata oblikovanje in validacijo Testa osamosvajanja na prehodu v odraslost (TOPO) in njegove kratke oblike (TOPO-K). Dalje prikazujeta razvojne trende v različnih vidikih osamosvajanja v odnosu do staršev in razlike v teh vidikih med spoloma mladih na prehodu v odraslost, glede na spol njihovega starša ter označevalce prehoda v odraslost (npr. odselitev od doma staršev). Posebej razpravljata o razlikovalni vlogi petih robustnih osebnostnih potez v posameznih vidikih osamosvajanja, kot jih ocenjujemo s TOPO. Pojasnjujeta tudi pomembno vlogo uspešnega osamosvajanja mladih za sočasne in kasnejše razvojne izide, kot so psihosocialna zrelost, prilagajanje in vidiki subjektivnega blagostanja.

V četrtem poglavju *Razvoj in pomen temeljnih osebnostnih dimenzij na prehodu v odraslost* Tina Kavčič in Maja Zupančič razpravljata o prehodu v odraslost kot obdobju nekaterih osebnostnih sprememb. Najprej predstavita model Velikih pet osebnostnih lastnosti. Pri tem se ekstravertnost nanaša na pozitivno čustvovanje, družabnost in dejavnost; sprejemljivost povzema nagnjenost k oblikovanju in

ohranjanju pozitivnih odnosov z drugimi; vestnost vključuje značilnosti, povezane z nadzorom impulzov; nevroticizem zaobsega negativno čustvovanje, odprtost za izkušnje pa intelektualno dejavnost in domišljijo. Avtorici v nadaljevanju prikazujeta nove ugotovitve o strukturni stabilnosti petih osebnostnih dimenzij, njihovi razvojni doslednosti/spremembah na skupinski in individualni ravni, kot tudi o relativni in ipsativni časovni stabilnosti teh dimenzij na prehodu v odraslost. Osvehlita tudi možne mehanizme osebnostnih sprememb in doslednosti. Dalje prikaže ta povezave, vključno s smerjo povezav, med osebnostnimi potezami in izbranimi razvojnimi izidi. Posebej opisujeta in razlagata povezave osebnostnih dimenzij z (i) nekaterimi bio-socialnimi spremenljivkami mladih na prehodu v odraslost, kot so spol, način bivanja in partnerstvo, (ii) značilnostmi psihološkega osamosvajanja mladih od staršev, (iii) pomembnimi življenjskimi dogodki, ki jih izkusijo, in (iv) tremi sestavinami subjektivnega blagostanja (čustveno, psihološko in socialno), kot ga predpostavlja Keyesov model.

V petem poglavju *Mladi, študij in karierna pričakovanja* Melita Puklek Levpušček predstavlja socialni, pedagoški in motivacijski kontekst študija ter karierne cilje in karierni optimizem mladih na prehodu v odraslost. Izobraževanje na terciarni ravni postaja samoumevna življenjska odločitev mladih na prehodu v odraslost, mladi in njihovi starši pa zaznavajo višje stopnje izobrazbe kot priložnost za boljše karierne možnosti ter materialno bolj udobno življenje. Avtorica se osredotoča na značilnosti študijske motivacije, ki jih predstavi predvsem z vidika teorije samodoločenosti. Rezultati raziskav s slovenskimi študenti kažejo, da so pri študentih nadpovprečno prisotni tako notranji kot zunanji razlogi za študij. Med notranjimi je visoko izražena želja po védenju, med zunanjimi pa boljša priprava na bodočo karierno pot (identificirano uravnavanje) ter študij kot sredstvo za pridobivanje dobro plačane in ugledne službe (zunanje uravnavanje). Skladno s teorijo samodoločenosti avtorica opredeli zadovoljevanje potrebe po povezanosti, izražanju lastne kompetentnosti in avtonomiji v študijskem kontekstu kot tiste nujne pogoje, ki omogočajo kakovosten študij. V poglavju nato predstavi na študenta osredotočene pristope k učenju in poučevanju, ki omogočajo več dejavne udeležbe študentov, samostojnost učenja in odgovornost za lastno učenje. Predstavlja tudi pojmovanja študentov o pomenu študija in njihova pojmovanja odličnosti visokošolskih učiteljev. V nadaljevanju se avtorica osredotoča na karierne cilje in karierni optimizem mladih na prehodu v odraslost. Predstavi rezultate slovenskih študij, ki kažejo na to, da mladi cenijo predvsem karierne cilje, ki se nanašajo na kakovostno delovno okolje in delovne naloge, ki so izziv, s svojim delom želijo dosegati pozitivne učinke na družbo ter razvijati svoje profesionalne kompetence. Večji pomen pripisujejo notranjim kariernim ciljem, vendar so tudi zunanji precej visoko izraženi. Študenti

kot zlasti pomembno ocenjujejo doseganje finančne uspešnosti pa tudi priznavanje svoje karierne uspešnosti s strani drugih. Avtorica ugotavlja, da je karierni optimizem mladih v tem življenjskem obdobju precej visok, nekoliko bolj izražen pri mlajših kot starejših študentih, prav tako so študentje, ki višje cenijo notranje karierne cilje, tudi bolj karierno optimistični. V zadnjem delu poglavja so prikazane okoliščine in pričakovanja mladih, ki vstopajo na trg dela.

Šesto poglavje *Upravljanje z denarjem in življenjsko zadovoljstvo na prehodu v odraslost*, ki so ga prispevale Maja Zupančič, Ulrike Sirsch in Mojca Poredoš, se osredotoča na subjektivne poglede mladih na prehodu v odraslost o njihovi finančni socializaciji in upravljanju z osebnimi finančnimi zadevami, ki predstavljajo pomembno razvojno nalogo v razvojnih obdobjih pred odraslostjo v (post)industrijskih družbah, in je redko omenjena v razvojnopsihološki literaturi. Avtorice prikazujejo pomembnost finančne socializacije, prek katere mladi pridobivajo in razvijajo znanje, stališča, vedenje in osebne standarde, ki prispevajo k njihovemu kasnejšemu ravnanju s financami. Ker je učenje o upravljanju z osebnimi financami del prehoda v odraslost, ko se mladi postopno finančno osamosvajajo od svojih staršev, avtorice opisujejo in razlagajo tako upravljanje z osebnimi financami, kot tudi dejavnike tega upravljanja in njihove izide, z vidika mladih na prehodu v odraslost ter njihovih staršev. V predstavitev umestijo prve ugotovitve mednarodne raziskave, v kateri še z drugimi sodelavkami preučujejo pretekle in sedanje izkušnje študentov ter njihovih staršev s finančno socializacijo/izobraževanjem, delom, trenutnim pozitivnim finančnim vedenjem, samozaznanim finančnim znanjem, nadzorom vedenja pri upravljanju z denarjem, finančno podporo s strani staršev, zadovoljstvo pri upravljanju z osebnim denarjem in povezanost tega zadovoljstva s splošnim zadovoljstvom z življenjem. Čeprav se izsledki bolj osredotočajo na podatke slovenskih študentov in njihovih staršev, avtorice tudi primerjajo poglede avstrijskih in slovenskih študentov na njihovo finančno socializacijo in osebne finančne zadeve.

Zadnje poglavje z naslovom *Uporaba družbenih medijev na prehodu v odraslost* je prispeval Chris Bjornsen. Avtor predstavlja pregled najnovejših raziskovalnih spoznanj na področju uporabe družbenih medijev v obdobju prehoda v odraslost. Družbeni mediji se nanašajo na »software« (aplikacije), ki omogočajo uporabniku komunikacijo in druženje s pomočjo pošiljanja kratkih sporočil, objavo komentarjev in deljenjem fotografij, video posnetkov in povezav na spletne strani s pomočjo aplikacij, kot so Instagram, Snapchat, Facebook in Twitter. Avtor najprej predstavi pogostost uporabe družbenih medijev in njihovo pomembnost v socializaciji in oblikovanju identitete pri mladih na prehodu v odraslost. Nato se

osredotoči na specifična področja, ki so tudi predmet raziskav v literaturi. Najprej predstavi povezanost uporabe družbenih omrežij s študijskimi dosežki in medosebnimi odnosi, potem se osredotoči na povezanost pozitivnih in negativnih vidikov osebnostnih potez in dimenzij z različnimi vrstami uporabe družbenih omrežij. Skladno z močnim poudarkom na negativnih učinkih uporabe družbenih omrežij, ki ga avtor opaža v literaturi, se v poglavju osredotoča na opisovanje odvisne uporabe družbenih omrežij, prikritega sledenja podatkom drugih na družbenih omrežjih (»creeping«) ter invazivnih ali škodljivih uporab družbenih omrežij, kot so nadzor partnerja, spletno zalezovanje, uporaba lažne identitete na spletu ter ustvarjanje lažne identitete v procesu spletnega nasilja nad samim seboj (»fiktivno spletno nasilje«) ali prikritega spletnega nasilja nad drugimi. Poglavje avtor zaključi s predstavitvijo povezanosti med uporabo družbenih omrežij ter psihološkimi motnjami in nevrološkim delovanjem. Na podlagi literature ugotavlja, da se »iGeneracija« odziva tako pozitivno kot negativno na kontekst socializacije, ki je edinstven za to generacijo.